

منظر جنگ و رسانه خیابان

اسفند ۱۴۰۴ در پی هجوم امریکا و اسرائیل، جنگ بر فضای ایران حاکم شد. حمله به شهرها و غیرنظامیان گروه‌های بزرگی از شهروندان را ناگزیر به مهاجرت به شهرهای کوچک و روستاها کرد. جنگ اما به‌طور بی‌امان ادامه داشت. مدافعان انقلاب و سرزمین برای مقاومت و مبارزه راه جدیدی پیش گرفتند: تجمع شبانه در نقاط عطف شهر. از همان روزها اجتماعات محلی گونه‌ی جدیدی از حضور و مشارکت اجتماعی شد که وابسته به زمان و مکان خاص بود. هر شب و در یک نقطه‌ی خاص. در ابتدا، این رفتار مردم تخلیه احساسات در قبال تهاجم بزرگترین قدرت نظامی تاریخ تعبیر شد. بلافاصله پس از امضای تفاهم‌نامه‌ی پایان جنگ، سیاستمداران از ضرورت برچیدن «تجمعات میدانی» و ورود سریعتر به شرایط صلح گفتند. مخالفان که امضای امریکا را بی‌اعتبار می‌دانستند مقاومت کردند. نهایتاً تدبیر رهبری انقلاب با تأکید بر ادامه‌ی تجمعات به کشمکش‌ها پایان داد. این رویکرد سوای هر نتیجه‌ی دیگر، نقطه‌ی عطفی در منظر شهری امروز و بسط مفهوم مکان در شهرهای ایران پدید آورد. چرا و چگونه؟

در عصر حاضر که همچون همه‌ی تاریخ، دنیا صحنه‌ی سلطه‌طلبی قدرت‌ها و غارت مظلومان است، «ارتباط» موضوع اصلی تقابل‌ها شده است. هر که تسلط بیشتری بر راه‌های ارتباطی جوامع به‌دست آورد، بر کرسی قدرتمندتری تکیه زده است. از این رو ایران انقلابی طی پنج دهه استقلال‌طلبی در برابر قدرت‌های جهان، بیش از هر ملت دیگر با تهاجم رسانه‌ای مواجه شده است. تسلط بر «رسانه» (مدیا) راهبرد اصلی تداوم قدرت در دنیای امروز است. شاید گونه‌گونی رسانه‌ها در عصر جدید را نیز بتوان ناشی از کارکرد روزافزون آنها در خدمت به قدرت دانست. از این رو قدرت‌ها برای کنترل بر انواع رسانه، سازوکارهای مناسب آن را ابداع می‌کنند.

در این میان ظهور یک رسانه‌ی جدید نظم جاری را بر هم زد. «رسانه‌ی خیابان» به‌دلیل محلی بودن، مردمی بودن، متغیر بودن و متکثر بودن قابلیت کنترل متمرکز و حداکثری ندارد. تجمعات شبانه تدریجاً طوری جا افتاد که هر یک با تفسیری مستقل، منتخبی از شعارها و سخنرانان برای خود تدارک دید که با ورود تابلوهای دست‌نوشته‌ی کوچک توسط شرکت‌کنندگان، دامنه‌ی تکرار مطالبات آن به سوی بی‌نهایت میل کرد. رسانه‌ای با ساختار پویا، متکثر و تعداد زیاد مؤلفه‌ی تأثیرگذار، امکان کنترل حداکثری ندارد؛ چیزی که باب طبع هیچ‌یک از گروه‌های متقاضی قدرت نیست.

این قدرت برای رسانه‌ی خیابان، از مکان‌مند بودن آن ناشی می‌شود. ماهیت این رسانه مرکب از فضا و جامعه‌ی حاضر در آن است. تجمیع ظرفیت‌های این دو، قدرت بی‌بدیلی به آن می‌دهد. بدین ترتیب خیابان محل این رویداد، بخشی جدایی‌ناپذیر از روح شهر و وطن می‌شود که چه حاضران شرکت‌کننده و چه ناظران و عابران نمی‌توانند مفهوم شهر، جنگ و کشور را مستقل از آن تصور کنند. رسانه‌ای که یک وجه آن مکان است که خود محصول تجربه و تعامل انسان با فضا است و وجه دیگر آن ذهنیت ناظران است. پیچیدگی این رسانه منشاء قدرت آن می‌شود که کنترل‌ناپذیر است. نظریه‌ای هست که دموکراسی مشارکتی را به‌واسطه‌ی وابستگی مشارکت به جغرافیا و مکان، برتر از دموکراسی نمایندگی می‌شناسد. می‌توان خاصیت رسانه‌ی خیابان را هم ناشی از این بُعد آن دانست؛ چه، وجود آن مشروط به مشارکت مردم است که موجب پذیرش و نفوذ رسانه می‌گردد.

مدیرمسئول
سیدامیر منصوری
amansoor@ut.ac.ir

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

منصوری، سیدامیر. (۱۴۰۵). منظر جنگ و رسانه خیابان. منظر، ۱۸ (۷۶)، ۳.

DOI: [10.22034/manzar.2026.253701](https://doi.org/10.22034/manzar.2026.253701)
URL: https://www.manzar-sj.com/article_253701.html

